

ЛИЦА В НАУКАТА

Софийски университет
"Свети Климент Охридски"

Изданието се осъществява със съдействието на:
Проект H2020-MSCA-NIGHT-2018-818757 K-TRIO 3, финансиран от Европейския съюз
по дейностите “Мария Склодовска Кюри” на програма “Хоризонт 2020”

на екип на Софийски университет “Свети Климент Охридски”, участващ в проекта УНИТе:

и Съюз на учените в България

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
ЕВРОПЕЙСКИ ФОНД ЗА
РЕГИОНАЛНО РАЗВИТИЕ

Проект BG05M2OP001-1.001-0004 финансиран от Оперативна програма
“Наука и образование за интелигентен растеж”, съфинансирана от
Европейския съюз чрез Европейските структурни и инвестиционни фондове

Автори:
Люба Дашовска
доц. Цвета Тодорова

Художествено оформление: Люба Дашовска

Редактор:
Пенка Лазарова

На първа корица отгоре надолу: Ректоратът и Университетската библиотека (1935);
сградата на Ректората в строеж; сградата на Ректората (1935).

СОФИЙСКИЯТ УНИВЕРСИТЕТ И РЕКТОРСКАТА ИНСТИТУЦИЯ

Доц. д-р Цвета Тодорова

Университетът е състояние на духа, вътрешен стремеж и откритост към неизвестното и нетрадиционното, той е човешки контакт и най-вече дом на знанието, храм на науката. В историческа ретроспекция съвременните университети произхождат от средновековните *universitas* (от латински *всеобщност*).

Само 10 години след Освобождението от османско владичество се реализира най-съкровената мечта на българите - идеята за български университет. През 1887 г. министърът на просвещението Т. Иванчов издава наредба за откриване на Висш педагогически курс към Първа мъжка класическа гимназия в София, осъществено тихо и скромно на 1 октомври 1888 г.

Занятията започват със седем преподаватели - млади учени с европейско образование, наричани символично в обществото "новите седмочисленици", и 43 студенти, само мъже. На 8 декември с.г. Народното събрание гласува Закон за преобразуването му във Висше училище, влязъл в сила след публикуването на указ № 159 на княз Фердинанд от януари 1889 г. На преподавателския съвет на първите седем преподаватели от 29 януари 1889 г. се провежда изборът на първия ректор - Александър Теодоров-Балан, преподавател по славянска филология и председател на съвета.

От 1902 г. тържественото представяне на новия ректор по инициатива на проф. Ал. Теодоров-Балан се измества на празника на Университета (денят на патрона Св. Климент Охридски) 25 ноември, а от 1916 г. - на 8 декември по нов стил.

До 1944 г. мандатът на ректора е една година, променен след това на две, а от 70-те години на ХХ в. до днес на четири. Ректорът и заместник-ректорите се избират за не повече от два последователни мандата.

Броят на професорите, заемали ректорския пост през 130-годишния период на съществуване на Софийския университет, е 56, а броят на ректорските мандати - 84. Ректорите академици са 42, а двама са член-кореспонденти на БАН.

Първите ректори до преобразуването на Висшето училище в Университет в началото на ХХ в. се явяват пионери - титуляри на съответните научни направления и структури (институти, катедри, дисциплини) на академичния универсум. Много от тях са преподаватели в българските гимназии и паралелно участват активно в изграждането на младата българска държава след Освобождението.

През следващите години за ректори се избират по правило утвърдили се авторитетни учени-преподаватели. Символите на ректорското достойнство и единството на Университета - жезъл, огърлица и тога (на Запад задължително и шапка) се носят от Ректора на университетски празници, тържествени шествия и тържествени заседания на Академичния съвет.

Ректорските регалии навлизат под европейско влияние постепенно в Софийския университет от средата на 30-те години и се утвърждават в академичния ритуал до средата на 80-те години на ХХ в.

На 17 октомври 1934 г. Академичният съвет взема решение да въведе ректорската огърлица "като белег на достойнството, в което е облечен първият представител на университета". Решението за учредяване на ректорската огърлица - най-старият академичен знак в Софийския университет - е свидетелство за порасналите му самочувствие и възможности да мери ръст с постиженията на старите европейски университети.

Автор на огърлицата е известният на българската общественост с изработването на герба на София Хараламби Тачев. Стилизираният образ на патрона св. Кл. Охридски върху герба на Университета е дело на професора в Националната художествена академия Анастас Дудулов, специализирал скулптура в Пражката художествена академия (1921-1923). Мъдрост, сила, месианска отдаденост на идеята за общославянска писменост внушава Климентовият лик на проф. А. Дудулов.

1

2

3

1 - Ректорската огърлица, 1934 г.
2 - Ректорската огърлица, 2008 г.
3 - Детайл от новата огърлица

В композиционно отношение огърлицата представлява синтезиран образ на Университета с наименованията на седемте факултета под неговия покрив - Историко-филологическия, Физико-математическия, Юридическия, Медицинския, Агрономо-лесовъдния, Ветеринарно-медицинския и Богословския, свързани чрез емблематичния детайл на факела с пламтящия огън на знанието и кръглите плочки с инициалите СУ на кирилица и латиница в сложни плетеници. Годината на изработката на огърлицата "1934", плочка с изправен лъв върху пурпурно червено поле и гербът на Университета с образа на патрона допълват художествения образ.

По повод тържествата за 120-годишния юбилей на Алма матер в Монетния двор е изработена нова ректорска огърлица. Тя копира оригиналното огърлие от 1934 г. по проект на художника Харалампи Тачев, но в два реда, тъй като съвременният брой на факултетите от 7 през 20-те години на ХХ в. е нараснал на 16 в съвременността.

Заместник-ректорските и деканските огърлици са нововъведение от времето на 90-годишния юбилей на Университета през 1978 г. Деканската огърлица изобразява герба на факултета и годината на създаването му.

В почти всички културни традиции жезълът е атрибут с аналогична символика - олицетворява мъжкото начало, силата, могъществото и властта. В академичния церемониал жезълът се носи пред ректора като символ на ректорското достойнство и власт.

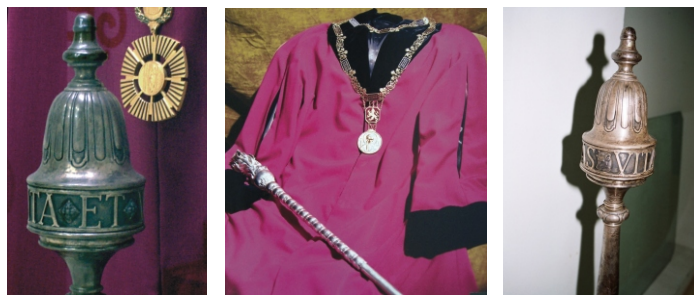
На 24 май 1936 г., на празника на първопросветителите светите братя Кирил и Методий, председателят на Балканския комитет в Лондон Сър Едуард Бойл осъществява уникална външнополитическа инициатива. С одобрението на Оксфордския университет в лицето на неговия канцлер лорд Халифакс и ректора Линдсе Сър Едуард Бойл връчва в присъствието на представителите на българските официални институции и професорското тяло на Ректора на Софийския университет проф. Михаил Арнаудов точно копие на близо двестагодишния оксфордски жезъл като символ на академичната власт. Жестът е ярък израз на признание на порасналия международен престиж на Софийския университет "Св. Климент Охридски".

Жезълът се състои от три части - горна (камбановидна с връх), средна (ствол с пръстени, символизиращи силата и властта,) и долна (плоска основа). Отдолу нагоре е изписана емблематичната латинска фраза EGO SUM VITA VERITAS (АЗ СЪМ ЖИВОТ, ИСТИНА), с глава на бик в основата, олицетворяваща достойнството на ректорския сан.

Върху ствола е гравирани допълнително текст на български език, обозначаващ дарителя - Оксфордски университет - Дар на Софийския университет. През 1984 г. е изработен нов жезъл, олицетворяващ символиката на българската образователна традиция. Горната част на жезъла представя патрона на Университета св. Климент Охридски с перо в дясната и книга в лявата ръка. Следва ствол със задължителните пръстени, символизиращи ректорското достойнство и власт. *Много менталност и монументалност* са ключовите характеристики за жезъла от неговия автор - художника Ставри Калинов, завършил Националната художествена академия в София през 1977 г. и реализирал десетки самостоятелни изложби в България и много страни по света.

Тогата е традиционното облекло на римлянина от най-стари времена. Тя е най-важният елемент на официалните церемонии в империята. Заедно с латинския език тогата се възприема в ранния класически академичен ритуал, за да остане в него завинаги. На тържествени заседания и промоции всички са облечени в тоги, произнасят се речи, изрича се ритуалната латинска формула, пее се традиционният химн "Gaudeamus". Независимо от неизбежното навлизане на университетските символи и ритуали от Европа, тогата не намира място в Софийския университет до 1974 г.

За пръв път тога облича Ректорът на Софийския университет акад. проф. Блавест Сендов по време на промоцията на абсолвентите-випускници през 1974 г. (по повод 30-годишнината от политическата промяна на 9 септември 1944 г.). Първоначално тогата е черна с лилаво-червени яка и маншети и се носи само от Ректора. Постепенно в тоги се обличат деканите и членовете на Академичния съвет. Налага се ректорската тога да бъде изработена в различен от останалите цвят. Автор на вида на тогите е Венера Наследникова, специалист по историята на костюма. Днес ректорската тога е лилаво-червена с черна яка и маншети. Към нея в Правилника на Университета е записано изискването да се носи шапка в същите цветове, нереализирано досега. Деканската тога и тази на членовете на Академичния съвет е черна с лилаво-червена яка и маншети.

Оксфордският жезъл (1936), ректорската тога с огърлието (1936) и жезъла (1984)

АЛЕКСАНДЪР ТЕОДОРОВ-БАЛАН

(1859, с. Кубей, Бесарабия - 1959, София)

Първият ректор на Софийския университет.

Завършва Болградската гимназия и следва славистика в Прага и Лайпциг.

Доктор на Пражкия университет (1884) г. с дисертация на тема: За звука "ъ" в новобългарския език.

Учител в Първа софийска класическа гимназия (1884), в Пловдивската реална гимназия (1885), в Софийската мъжка гимназия (1888).

Редовен преподавател в новооткрития през 1888 г. Висш педагогически курс, впоследствие Висше училище в София през учебната 1888-89 г., един от първите преподаватели във Висшето училище, наричани в обществото новите седмочисленици. През първия семестър чете лекции по принципите на езикознанието и общославянска етнография и диалектология.

Редовен професор и завеждащ Катедрата по българска и славянски literaturи във Висшето училище (1893-1907; 1910-34).

Декан на Историко-филологическия факултет (1899-1900; 1904-05).

Ректор на Висшето училище (1888-89; 1896-97; 1902-03). Почетен доктор на Софийския университет (1939).

Художник: Сергей Ивойлов, 1988 г.

За "Висшия педагогически курс" бе наречено вече помещение в сградата, придадена към мъжката класическа гимназия. На щита си (на фасадата си) тя носеше от мазилка надпис "Държавно трикласно училище", което щеше да служи на практичните цели на педагогическия курс, както го е схващал министър Иванчев. ...Тя беше гола, без чинове и маси, без всяка друга покъщнина и учебни помагала; а след день-два предстоеше да се почва в нея висока наука. ...Като предно отговорен за изпълнение на министерски повели и разпоредби, аз търчах по разни училища в София, да събирам излишъци от чинове, за да утъкмиме нашето заведение; правил съм за него в неволя и столар, и тапицер; бил съм му и писар. Тоя случай потвърждаваше известната наша черта в почини за обществена управа: мислиме на парче, не в система, и вършиме както се падне, а не методично.

(Из Александър Теодоров-Балан. Книга за мене си. С., 1988)

Първата сграда на Софийския университет ул. "Московска" 49 (дн. Факултет по журналистика и масова комуникация)

Шарж на проф. Балан
Художник - Ал. Божинов

Академичният съвет на Софийския университет, 1905 г.

Курсове във Висшето училище и Университета:

Българска литература; Българска граматика българска реч;

Периоди в българската книжнина; Наука за езика; Славянски literaturи.

Главен секретар на Българската екзархия (1907-10).

Дописен член (1884), действителен член на БАН (1884). И. д. деловодител (1891-98), главен деловодител (1898-99) и деловодител на БКД (1900-01).

Научно наследство: 866 заглавия на книги, студии, статии и бележки, от които 310 посветени на българския език. Основно място в научните му занимания заемат изследванията, свързани с граматическия строеж на българския език, особеностите на българската звукова система, борбата с чуждиците, обогатяването на езика с народни думи. Публикува изследвания и в областта на литературната история.

Първият випуск на Висшето училище, 1891 г.
Фотографиите са на Ив. Карастоянов

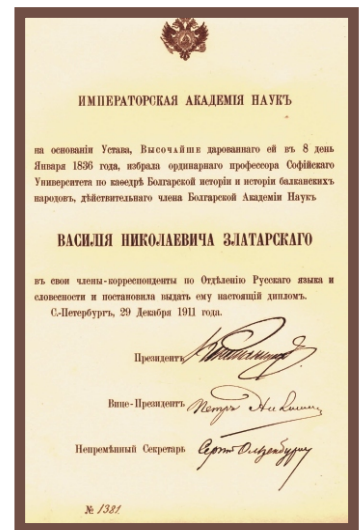
Историк, археолог и епиграф.
 Завършва история в Санктпетербургския университет (1891). Специализира археология в Берлин (1893-95).
 Дописен член на Българското книжовно дружество (1898), действителен член на БКД (1900). Секретар (1901-21) и председател на Историко-филологическия клон на БКД и на БАН (1921-25). Подпредседател на Управителния съвет на БАН (1926-35).
 Доцент (1897-1901) и извънреден професор във Висшето училище (1901-06), редовен професор, титуляр на катедрата по българска история и по история на балканските народи в Университета (1906-35).
 Декан на Историко-филологическия факултет (1906-08, 1919-20).
 Ректор на Университета (1913-14; 1924-25).

1

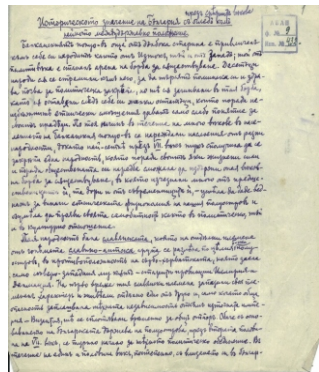
ВАСИЛ ЗЛАТАРСКИ

(1866, Търново - 1935, София)

Член на Московското археологическо дружество и на Руския археологически институт в Цариград (1899).
 Действителен член на Българския археологически институт, почетен доктор на Харковския университет (1907), дописен член на Руската академия на науките в Петербург (1911), Чешката академия на науките и изкуствата (1911), Югославската академия на науките и изкуствата в Загреб, Славянския семинар при Кралския колеж на Лондонския университет (1925), Унгарското научно дружество в Будапеща (1928).
 Председател на Българското историческо дружество (1912).

2

3

4

1. В кабинета си, 1917 г.
2. Диплом на Руската АН за избирането му за член на Академията
3. "Историческото значение на България през средните векове с оглед към нейното международно положение", 1912-1920 г.
4. Академичният съвет на Софийския университет, 1904/1905 г.
5. С група студенти и преподаватели
6. В Партенона на Акропола, 1932 г.

5

6

Прочува главно средновековната история на България.
 Има отделни трудове върху периода на османското владичество и Възраждането. В основния си обобщаващ труд "История на българската държава през средните векове" (3 тома, 4 части, 1918-40) периодизира цялата българска история според етапите на развитието и състоянието на държавата: I, II и III българско царство. Обработва огромен документален материал. Уточнява цели периоди от историята, поставя и систематично решава главните проблеми на българската история от образуването на българската държава до падането ѝ под османска власт.

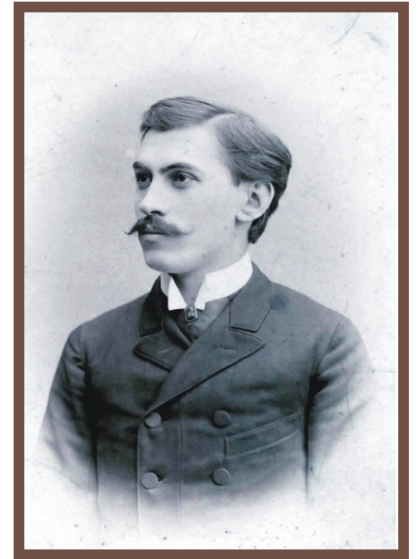
Прави първите разкопки във Вътрешния град на Преслав (1897), проучва манастира и местността Патлейна, участва в издирването на Плиска. Прави разкопки и проучвания на средновековния град Червен (1910-12), публикува и интерпретира старо- и среднобългарски надписи.

Обнародва над 200 научни труда - монографии, студии, статии, рецензии по проблеми на политическата и културна история на България и съседните ѝ страни.

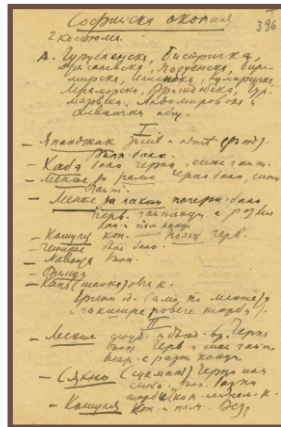
ИВАН ШИШМАНОВ

(1862, Свищов – 1928, Осло)

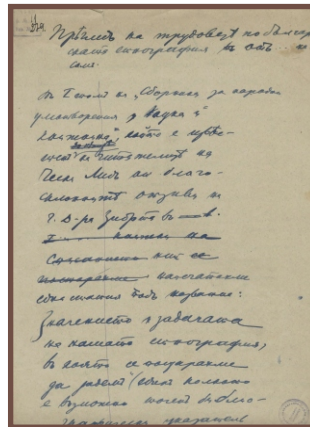
Литературен историк, фолклорист и етнограф, общественик. Завършва педагогическо училище и учителски курс във Виена (1882). Учи филология и философия в Йена (1884) и в Женева (1885-86). Завършва с докторат по експериментална психология в Лайпциг (1888). Действителен член на БКД (1902). Председател на Историко-филологическия клон на БАН (1926-27). Основател и редактор на "Сборник за народни умотворения" (1889-1902). Извънреден преподавател (1888-89, 1892-94), редовен преподавател и редовен професор по всеобща литература и културна история във Висшето училище в София (1894-1903). Частен хоноруван доцент, редовен професор, титуляр на катедрата по сравнителна литературна история в Софийския университет. Декан на Историко-филологическия факултет на Висшето училище. Член на гръцкото научно дружество "Парнас", на Чешкото и Унгарското етнографско дружество. Дописен член на Сръбската (Белград) и Югославянската (Загреб) академии на науките и изкуствата. Почетен член на Филологическата секция при Харковския университет. Действителен член на БАН, на Научното дружество "Шевченко" в Лвов.

Лидия и Иван Шишманови и синът им Димитър в Чамкория

Бележки за терминологията на българското облекло

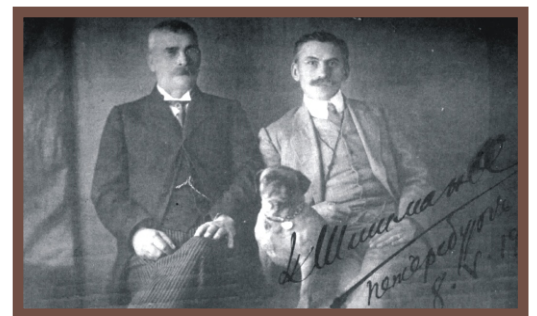

Преглед на новоизлезли трудове по българска етнография. Статии, 1984 г.

В Сан Ремо, 1907 г.

Един от основателите на Висшето училище в София (1888) и на Дружеството за поддържане на изкуствата в България (1892). Член-основател и председател на Българското археологическо дружество (1901). Председател на Читалищния съюз (1911). Член-основател и почетен член на Съюза на българските писатели (1913). Член-основател и председател на Съюза на българските учени, писатели и художници (1917). Действителен член на Българския археологически институт (1921). Член-основател и председател на българския Пен-клуб. Един от инициаторите за създаване в София на Народен театър, Държавно рисувално училище, Етнографски музей, Държавно музикално училище. Министър на народното просвещение (1902-07).

С Иван Вазов, Петроград, 1916 г.

В полската легация послучай посещенията на проф. Т. Зелинский

Учен с разностранни интереси, с многообразната си научно-изследователска дейност и гражданско поведение Шишманов е звено между възрожденска и следосвобожденска България. Студията му "Значението и задачата на нашата етнография" (1889) е програма за издирване и осветляване на народното творчество. Утвърждава естетиката на реализма, демократичната и хуманистична литература. За него социологията и психологията са неразривно свързани с литературната история. Един от ревностните изследователи на Българското възрождане. Разглежда развитието на художествената и научната мисъл в тясна връзка с обществено-икономическите и културно-исторически процеси.

МИХАИЛ АРНАУДОВ

(1878, Русе – 1978, София)

Един от най-изтъкнатите изследователи на българската литература. Проявява особен интерес към проблемите и дейците от епохата на Възраждането. Събира народни умотворения, проучва приказки, легенди, празници и т.н. Занимава се с дейността и постиженията на отделни фолклористи, със състоянието и развитието на българската фолклористика. Популяризира творчеството на българските писатели и фолклора не само като изследовател, но и като редактор. Автор на съчинения, свързани с историята на научни организации и институти.

Литературен историк и литературовед, фолклорист, историк на българската култура, академик.

Завършва славянска филология във Висшето училище в София (1898). Специализира славянска и индийска филология в Лайпциг и Берлин (1898-1900), в Прага (1903-04), в Париж и Лондон (1908-09).

Доктор на Пражкия университет. Дописен (1918) и действителен член на БАН (1929). Председател на Историко-филологическия клон на БАН (1940-43). Директор на Народния театър в София. Професор (1914).

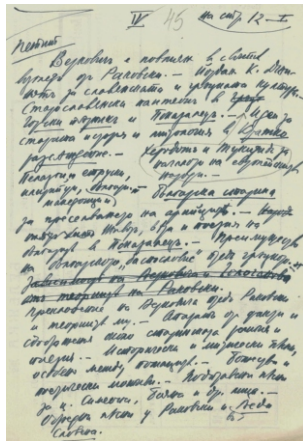
Титуляр на катедрата по сравнителна литературна история в Софийския университет (1928-44).

Декан на Историко-филологическия факултет (1921-22).

Ректор на Университета (1935-36).

С баща си, сестра си и брат си, Русе

"Веркович и Веда словена", монография

Читалищен конгрес, 21 декември 1927 г., пред Държавната печатница, София

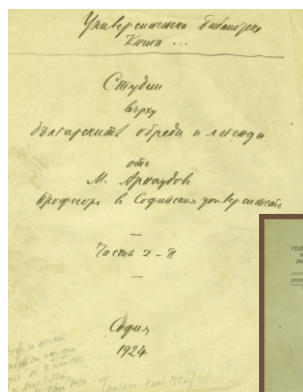
София, 1938 г.

М. Арнаудов, Б. Филов (предс. на БАН), Д. Божилов (мин. на финансите), Д. Крапчиев (гл. редактор на в-к "Зора"), Хр. Калфов (предс. на Нар. събрание), Д. Савов (предс. на Съюза на индустриалците)

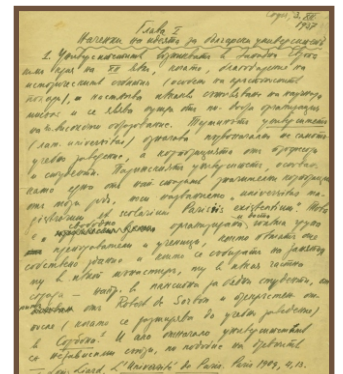
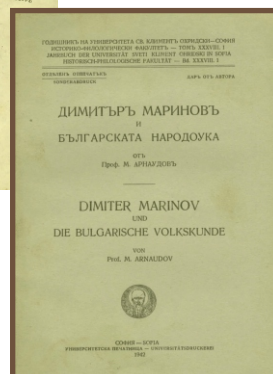
Действителен член на Българския археологически институт (1922). Член на Научното дружество "Шевченко" в Лвов и на Унгарското литературно общество "Петьофи" (1937). Почетен доктор на университета в Хайделберг (1936) и на Вестфалския университет в Мюнстер (1943).

Юбилейно честване 90-годишнината на акад. М. Арнаудов и 60 години научна дейност, президиумът на БАН, 1968 г.

История на Софийския университет "Кл. Охридски" през първото му полугодие 1888-1938

"Аз нося в сърцето си три отечества. Русия - моята родина, с която съм се разделила 18 години, Швейцария, където получих образованието си, и България, която ми даде гостоприемство в разцвета на моята творческа дейност".
П. Бахметъев

Първи професор по физика във Висшето училище в София.
Ръководител на катедрата по експериментална физика (1890-1907).
Доктор на физико-математическите науки. Действителен член на Българската академия на науките. Член-основател на Физико-математическото дружество в София. Почетен доктор на Цюрихския университет.
Член-кореспондент на Физическото дружество в Цюрих.
Основател на ентомологическото и природонаучно дружество в България.
Професор по биофизика в Московския университет "Шанявски".
Почетен член на Физико-медицинското дружество в Москва.
Автор на над 220 научни, обзорни и научно-популярни статии в немски, руски и български списания.

Поставя основите на висшето образование и на научноизследователската работа по физика в България и създава материалната база на физическата лаборатория към висшето училище в София. Отдава голямо значение на практическите занимания със студентите.

"Надарен със силен, чудновато синтетичен дух, богат с идеи, често пъти смели, но не химери, той увличаше слушателите си. Изложението му беше тихо, спокойно, приятно и понякога подслаждано с шега, свързана с лекцията. Майстор на научното слово... Аудиторията, най-голямата тогава, винаги беше натъпкана със студенти, дори и от други факултети"...
Г. Николов. Младежки физико-математически вестник.

ПОРФИРИЙ БАХМЕТЪЕВ

(1860, с. Лопуховка, Русия - 1913, София)

П. Бахметъев с най-близките си сътрудници - студенти и бъдещи преподаватели във Висшето училище, във физическата лаборатория на ВУ (1894). Отляво надясно: П. Пенчев, П. Бахметъев, Я. Въжаров, Г. Стамболиев, Н. Стоянов

На първото Пловдивско изложение колекцията от 42 апарати и модели, изработени от студенти под ръководството на Бахметъев е отличена със сребърен медал. *"...Трябва да отдадем на този първи плод на тая практическа школа най-похвално и напълно признателно оценение, както и да честитим на инициатора, г-ну Бахметъева, очевидната Сполука".*
в-к "Нашето първо изложение" бр. 44, 1892, стр. 8

Преподаватели и студенти от Физико-математическия отдел, випуск 1899-1900. Отляво надясно (седнали): М. Бъчеваров, А. Тинтеров, А. Шоурек, Е. Иванов, П. Бахметъев, С. Ганев

Поставя основите на научните изследвания в България в областта на физическите науки: физика на твърдото тяло (магнетизъм и термоелектричество), геофизика (изследване на земните токове), биофизика (анабиоза "мнима смърт", както той я нарича) - първото голяма научно откритие, направено в България.

Пръв обобщава известните дотогава данни по пеперудната фауна на България в монографията си "Бабочки Болгарии" (1902). Развива значителна дейност по реферирание и рецензиране на научни статии в областта на физиката и биологията, както и на някои изобретения. Един от пионерите за развитието на библиографската дейност в България.

П. Бахметъев със сътрудници по време на изследвания върху анабиозата. Отляво надясно: кап. Таракчиев, Петър Петков, П. Бахметъев, Г. Георгиев.

"Отправяйки своя физически ум към биологичните явления у насекомите и прилагайки измерителните методи на модерната физика, проф. Бахметъев постави основите на ново направление в биологичните изследвания... Аз няма да излъжа, ако кажа, че публикацията на Бахметъев ще причини възникването на цяла литература от бъдещи биологични трудове".
Август Вайсман

Завършва физика и математика във Виенския университет с докторат по философия (1922).
Работи в Радиевия институт при Австрийската академия на науките (1922-35) - изследва радиоактивността на полония, ядрени реакции, предизвикани от алфа лъчи и др.; в Кавендишовата лаборатория в Кеймбридж (1935-39) - изследвания върху твърдите гама лъчи на актиниевата серия, йонизиращи процеси в газове при високо налягане, физика на космическите лъчи и др.; в България изучава радиоактивността на различни природни обекти.

Елисавета Карамихайлова в кабинета си във Физическия факултет на СУ, 1947 г.

ЕЛИСАВЕТА КАРАМИХАЙЛОВА

(1897, Виена - 1968, София)

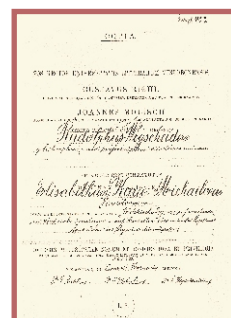
Първата (и единствена до 1945 г.) жена - хабилитирано лице в Софийския университет. Един от основоположниците на ядрената физика в България. Основател и пръв ръководител на катедрата по атомна физика при Софийския университет.

Основател и дългогодишен ръководител на секция "Радиоактивност и ядрена спектроскопия" при Физическия институт на БАН.

Автор и съавтор на повече от 40 научни труда в областта на радиоактивността, радиолуминесценцията и ядрените реакции, намерили широко признание в световната литература.

Е. Карамихайлова на бюрото си в Радиевия институт, ок. 1925 г.

Копие от дипломата за доктор по философия на Виенския университет

*Във ФИ на БАН, пл. "Народно събрание"
Седнали отляво надясно: М. Борисов, А. Стригачев, Е. Ватева, Р. Зайков, Бойчева. Прав вляво - Н. Пашов, вдясно - Д. Калицин.
На преден план - Е. Карамихайлова*

"...отличен ученик, както и самостоятелен и въодушевен изследовател...извън служебните си задължения тя се постави в жертвоготовна служба в името на института, при което беше изключително полезна в голям брой научни изследвания на други учени... Превъзходно школувана в експерименталната и теоретична работа. Много съвестна и напълно може да се разчита на нея... ценена и обичана от всички в Радиевия институт".

Из препоръка на проф. д-р Ст. Майер директор на Радиевия институт, Виена

*Салоните на хотел "България", 1941 г.
На председателското място в центъра - Е. Карамихайлова*

"България има една жена, на която трябва да благодари за влизането си в ексклузивния клуб на експерименталната ядрена физика. Елисавета Карамихайлова беше член на ядрото на групата от пионерската генерация на жените ядрени физици, която включва Мария Кюри и Лизе Майтнер"...

*Янез Поточник
еврокомисар по науката и изследванията (2004-2010)*

Със студентите от випуск 1941 г. пред сградата на ФМФ

Сред свои студенти, 1947 г.

Откривател на фотоелектретното състояние на веществата (юни 1937), регистрирано като първото научно откритие в България (1977).

Член на БАН (1945), чуждестранен член на Академията на науките на СССР (1958).

Член-кореспондент на Гьотингенската академия на науките (1940).

Народен деятел на науката (1963).

Член на Американската асоциация за напредък на науката (1965).

Основател и пръв директор на Физическия институт при БАН (1947-58).

Ректор на Софийския университет (1947-58). Декан на Физико-математическия факултет (1939-40; 1947).

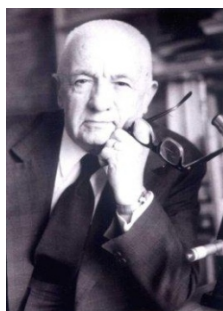
Подпредседател на Комитета за мирно използване на атомната енергия (1956-69).

Пълномощен представител на България в Обединения институт за ядрени изследвания в Дубна, СССР.

Почетен председател на Световния съвет на мира (1977).

ГЕОРГИ НАДЖАКОВ

(1896, Дупница – 1981, София)

EUROPEAN PHYSICAL SOCIETY – EPS Historic Site
The Study of Georgi Nadzhakov

IN 1937 THE DISCOVERY OF PHOTOELECTRET BY GEORGI NADZHAKOV (1896 – 1981) FROM SOFIA UNIVERSITY AROUSED GENERAL INTEREST IN PHOTOELECTRIC PHENOMENA IN SOLIDS. GEORGI NADZHAKOV SUCCEEDED IN PRESERVING UNIVERSITY PHYSICS FACILITIES IN BULGARIA AND IN SUPPORTING THE BULGARIAN INDUSTRIAL DEVELOPMENT BY ESTABLISHING A MODERN CENTRE OF PHYSICS AT THE INSTITUTE OF SOLID STATE PHYSICS. HERE, IN HIS PERSONAL STUDY AT THE INSTITUTE OF SOLID STATE PHYSICS, A PERMANENT EXHIBITION DEDICATED TO THIS DISTINGUISHED BULGARIAN PHYSICIST BEARS WITNESS FOREVER TO HIS MAIN ACHIEVEMENTS.

Европейско физическо дружество – Историческо място

Работният кабинет на Георги Наджаков

ОТКРИВАНЕТО НА ФОТОЕЛЕКТРЕТИТЕ ОТ ГЕОРГИ НАДЖАКОВ (1896 – 1981) В СОФИЙСКИЯ УНИВЕРСИТЕТ ПРЕЗ 1937 ГОДИНА ПОКРАДА ВСЕОЩО ИНТЕРЕС КЪМ ФОТОЕЛЕКТРИЧНИТЕ ЯВЛЕНИЯ. В ТЪРБУРЪ ТЕЛЯ, ГЕОРГИ НАДЖАКОВ СЪЛЪМВА ДА ОПАЗИ АКАДЕМИЧНИЯ СЪСТАВ НА ФИЗИЧЕСКИЯ ФАКУЛТЕТ ПРИ СОФИЙСКИЯ УНИВЕРСИТЕТ И ДА ПОДДЪРЖАТЕ ИНДУСТРИАЛНОТО РАЗВИТИЕ НА БЪЛГАРИЯ ЧРЕЗ СЪЗДАВАНЕТО НА МОДЕРЕН ФИЗИЧЕСКИ ЦЕНТЪР ПРИ БЪЛГАРСКАТА АКАДЕМИЯ НА НАУКИТЕ. ПОСТОЯННАТА ИЗЛОЖБА, ПОСВЕТЕНА НА ТОЗИ ВЪДИК БЪЛГАРСКОМЪ ЯВЪКЪ В НЕГОВЕН РАБОТЕН КАБИНЕТ ПРИ ИНСТИТУТА ПО ФИЗИКА НА ТЪРБУРЪТО ТРЕТО, ЗАВИНАГИ СВИДЕТЕЛСТВУВА ЗА НЕГОВИТЕ ГЛАВНИ ДОСТИЖЕНИЯ.

София, 2014

Преподаватели и студенти по физика в двора на факултета, ок. 1929 г.
Седнали отляво надясно: х, Р. Райнов, А. Христов, Г. Манев, х, х, В. Постпимпирева-Наджакова - съпруга на Г. Наджаков и първата жена асистент по физика в СУ.
Крайните вдясно прави: П. Пенчев, Г. Наджаков

Зависимост на фототока от времето при формирането и разрушаването на фотоелектретното състояние в сяра. Кривата е публикувана за пръв път във *Physikalische Zeitschrift* през 1938 г.

Фотоелектретното състояние на веществото открих тук, в София, през 1937 г.
Разполагах с примитивна апаратура. Но имах собствена идея...
А това е най-важното. Защото може да имаш най-скъпи уреди, най-модерна апаратура, нямаш ли собствена идея, откритие няма да направиш.

Г. Наджаков

Специализира при проф. Пол Ланжвен в Париж (1925-26), където провежда първото си изследване, посветено на фотоелектричните свойства на някои диелектрици - сяра, шеллак, парафин. Работи в различни области на физиката: фотоелектрична проводимост, външен фотоелектричен ефект при диелектрици и полупроводници, електростатично-електрометрични изследвания, методи за изследване ефекта на Волта - контактна потенциална разлика, Ланжвенови йони, магнитни изследвания, латентен фотографски образ и др.

Секцията по физика на твърдото тяло при Физическия институт - БАН, ръководена от Г. Наджаков обсъжда постановлението за развитие на физиката у нас, 10.12.1959 г.

Българската делегация при откриването на ОИЯИ в Дубна (март, 1956 г.).
Отляво надясно: х, акад. Хр. Я. Христов, Р. Аврамов, акад. Г. Наджаков, акад. Е. Джаков

Ромеш Чандра - генерален секретар на Световния съвет на мира връчва на акад. Г. Наджаков златен медал "Ф. Ж. Кюри" на пленум на Националния съвет за защита на мира, 1976 г.

Истината, за която говори Галилей - природните най-дълбоки закономерности и явления (и в обществения живот), е по-велика, по-голяма и по-важна и от нашия личен живот, значи и от моя живот, и към нея трябва да се стремим и в най-трудните моменти... Дали ще се доближа до тая истина, не знам, защото съм вече в края на моите жизненни сили, но ще продължа да я търся.

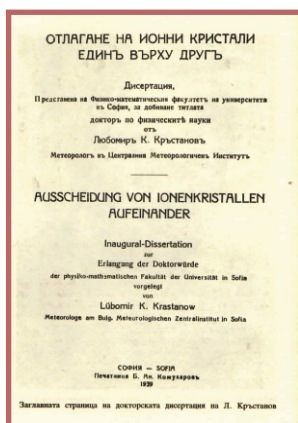
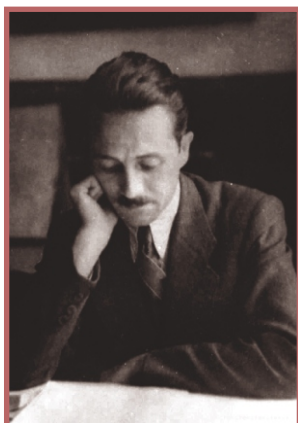
Акад. Г. Наджаков

ЛЮБОМИР КРЪСТАНОВ

(1908, Плевен – 1977, София)

Най-известният български учен в областта на метеорологията и физиката на атмосферата.

Завършва физика в Софийския университет (1931). Специализира в Германия и Москва. Доктор на физическите науки на Софийския университет (1938), професор по метеорология (1951), академик (1961). Началник на Хидрометеорологичната служба и директор на Института по хидрология и метеорология при БАН, директор на Геофизическия институт при БАН (от 1961). Председател на БАН (1961-68). Председател на Националния комитет по изследване на космическото пространство (1966-77). Чуждестранен член на Академията на науките на СССР, член на Академията "Леополдина" в Хале, член-кореспондент на Академията на науките в Тулуза, носител на златния медал на Чехословашката академия на науките, почетен член на много чуждестранни академии.

Заглавната страница на докторската дисертация на Л. Кръстанов

С Л. Кръстанов ни свързваше дългогодишно сърдечно приятелство... То се основаваше на общите ни разбирания за живота и науката, която стана наша съдба, на любовта ни към планината и увлечението ни от музиката, на удоволствието от приятни и разтоварващи разговори с добри приятели на чаша вино... Интересът ни към някои въпроси на термодинамиката и статистическата физика още като студенти ни доведе през 1929 г. в кръга на младия тогава забележителен български учен Ив. Странски и това определи цялата наша по-нататъшна научна кариера.

Акад. Р. Каишев

Започнал научната си дейност като един от най-активните ученици на проф. Ив. Странски в областта на фазообразуването и растежа на кристалите (механизъм на Кръстанов-Странски за отлагане на йонни кристали), най-големите постижения на Л. Кръстанов са в областта на теорията на фазовите преходи на водата в атмосферата и равнонесните форми на ледените кристали и динамиката на приземния въздушен слой. На него се пада заслугата, че "използвайки новите постижения на физикохимията относно фазовите превръщания, даде възможност на метеорологията да обясни кондензационните и сублимационните процеси в атмосферата." (Х. Вайкман)

Л. Кръстанов и С. Стефанов на сесия на Световната метеорологична организация в Женева, 1955 г.

Със сътрудници на Геофизическия институт при БАН. Вдясно от акад. Кръстанов - чл.-кор. Г. Несторов и Л. Събев

Доклад на научна конференция в големия салон на БАН

ПЕНЧО РАЙКОВ

(1864, Трявна – 1940, София)

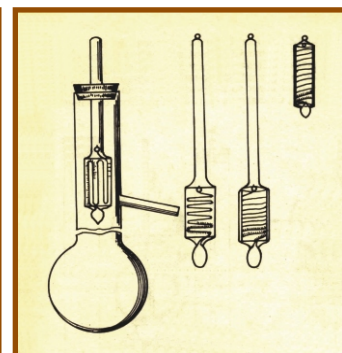
Професор (1893). Един от основоположниците на химическата наука в България. Един от първите четирима преподаватели, с които започва дейността си през 1889 г. Физико-математически факултет на Висшето училище. Доктор по философия на Лайпцигския университет (1888). Като студент прави първата си научна публикация, която е и първият български оригинален труд по химия (1886). Ръководител на катедрата по органична химия (1894-1935), ректор на Софийския университет (1908-09). Член-основател и председател на Българското химическо дружество, член на Немското химическо дружество. Изследва окислителните процеси, механизма на асимилацията, създава повече от 50 оригинални химически апарати и лабораторни пособия: апарат за фракциониране под вакуум, пневматична вана, термометър с удължена скала, патентован в Германия.

Юбилеен албум на завършилите през 1895 г. студенти-химици и техните преподаватели (Н. Добрев, Г. Колушки, П. Райков, Х. Карастоянов)

Пенчо и Гертруда Райкови, София, 1897 г.

Термометърът с удължена скала, патентован в Германия през 1895 г.

П. Райков с майка си Тома, сестра Дешка и брат Георги, Трявна, 1916 г.

Сред участниците на химически конгрес, София, юни 1938 г.

ЗАХАРИ КАРАОГЛАНОВ

(1878, Шумен - 1943, София)

Асистент по химия (1905), редовен доцент при катедрата по неорганична и аналитична химия (1910), извънреден професор (1915), редовен професор, титуляр на катедрата по аналитична химия (1920-1943).

През 1906 г. публикува известното в науката "уравнение на Караогланов", предхождащо с 30 години сродното уравнение на Хейровски и Илкович в полярографията.

Автор на първия у нас учебник по неорганична химия (2 части, 1920), Ръководство по аналитична химия (2 части, 1923-24).

През 1920 г. създава и ръководи първата в Европа самостоятелна катедра по аналитична химия.

Ректор на Софийския университет (1921-22 и 1932-33).

Председател на Съюза на българските химици и един от основателите му.

Преподаватели и студенти химици, 1914 г.
Отляво надясно (седнали): З. Караогланов, П. Райков, Г. Колушки. Прави: Ас. Златаров, х, х, х, Т. Райкова, х, Г. Каназирски, П. Тишков

Надарен с рядък педагогически дар, Караогланов говори тихо, плавно и ясно и увлича с изразителното си слово. Лекциите си придружава с ефектни опити, които онагледяват и затвърдяват теоретичното изложение. Преподавателският чар и експериментаторските умения го налагат като строг, но справедлив преподавател, лишен от дребните чувства на лична злоба, достолепен в своята академична съдържаност, фин и човечен.

Преподаватели и студенти химици, около 1939 г.
Седнали отляво надясно: Г. Ранков, Ив. Трифонов, Д. Баларев, З. Караогланов, Д. Иванов, Ив. Странски, Ал. Спасов.

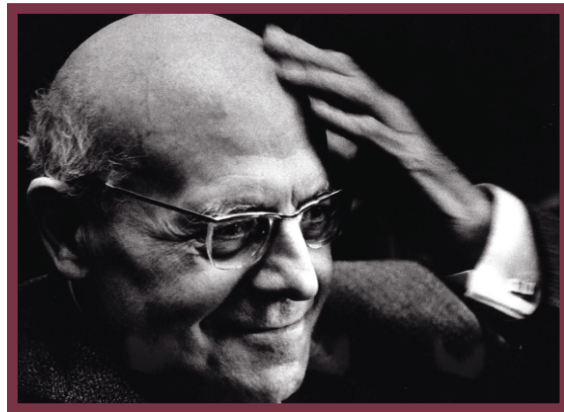
Връчване на портрета на Николай Коперник, дар на Софийския университет по повод 450 години от рождението на Коперник
З. Караогланов - четвърти отдясно наляво

Поставя основите на съвременната молекулно-кинети́чна теория за кристалния растеж.

Член на Българската, Гьотингенската, Шведската, Баварската и Нюйоркската академия на науките и на Академията на естествените науки "Леополдина" в Хале. "Доктор хонорис кауза" на университетите в Берлин (Техническият и Свободният).

Носител на Галвани медала на Университета в Болоня, на Хофмановия медал на Германското хичическо дружество, на премията "Кирил и Методий" на БАН.

Два института - по физикохимия на Техническият университет в Берлин и Научноизследователският институт в Ной Хаузен (Рурска област) носят името "Иван Странски".

ИВАН СТРАНСКИ

(1897, София – 1979, София)

Завършва химия в Софийския университет (1922) и химия и физика в Берлинския (1925) с докторат. Специализира във Висшето техническо училище в Берлин (1930-31). Доцент (1925), извънреден (1929) и редовен професор (1937) по физикохимия. По покана на съветското правителство организира Научен отдел в Уралския физико-технически институт в Свердловск (1935-36). Гост-професор (1941-44) в Университета в Бреслау. От 1944 г. сътрудник по физикохимия и електрохимия в Кайзер Вилхелм институт в Берлин, директор на института (1953-62), професор в Свободния университет в Берлин (1945-62). От 1962 г. почетен сенатор на Техническият университет в Берлин.

Иван Странски беше забележителен човек. Притежаваше завидна научна интуиция и фантазия, както и способността да вижда същественото в занимаващите го проблеми и да намира най-простия път за тяхното решаване. Най-ценното негово качество беше, че умееше да увлича млади хора... С някои от тях разработи проблеми, които останаха трайно в науката, напр. широко използвания днес Странски-Кръстанов механизъм за изоморфния растеж на кристалите, работата му с Тотоманов върху т.нар. Оствалдово стъпало.

Акад. Ростислав Каишев

Р. Каишев, Ив. Странски и Л. Кръстанов в Института по физикохимия, БАН, София, 1975 г.

И. Странски, София, около 1940 г.

В. Косел и И. Н. Странски, 40-те години на XX в.

Ив. Странски на посещение в ИФХ, БАН, 1975 г.

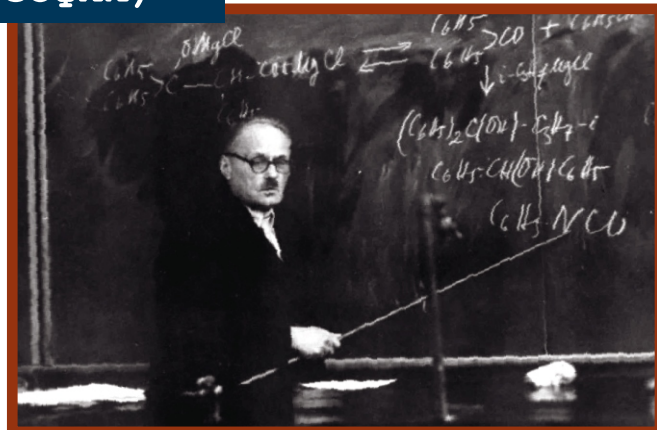
Отляво надясно: първи ред - Г. Близнаков, Д. Ненов, Р. Каишев, И. Странски, Б. Куртев. Втори ред - И. Марков, С. Стоянов, А. Гитис, С. Нейкова, А. Милчев

ДИМИТЪР ИВАНОВ

(1894, с. Макоцево – 1975, София)

Академик (1961). Лауреат на Френската академия на науките и носител на премията “Узо” (1932). Член на Френското химическо дружество (1924) и негов почетен член (1972). Член на химическото дружество на ГДР (1958). Завършва университетска химия в София (1920) и индустриална химия в Нанси (1922). Защи­тава докторат при проф. Вавон (1923). Рокфелеров стипендиант в научните лаборатории на Нобеловия лауреат проф. Виктор Гриняр (1927).

Роже Гриняр и Димитър Иванов, Лион, 1971 г.

Професор (1929), ръководител на катедрата по органична химия (1937) във Физико-математическия факултет на Софийския университет. Завеждащ секция “Органичен синтез” в Института по органична химия при БАН (1957). Поставя основите на българската школа по органична химия.

Честване 100-годишнината на Френското химическо дружество, Париж, 1957 г.

Най-значителните постижения в научното творчество на акад. Иванов са в областта на т. нар. органомгнезиеви съединения. Творчески пречупил опита и знанията на френската школа в тази област, той може да се смята за създател на нова за науката група органомгнезиеви съединения, наречени по състава и начина им на реагиране многофункционални съединения и познати днес в литературата като “реактиви на Иванов”.

Акад. Е. Головински

Проф. В. Гриняр сред свои сътрудници, 1926 г.
Крайният прав вдясно е Д. Иванов

Посрещане на проф. П. Карер (носител на Нобеловата награда за химия през 1937 г.) гост на тържествата в София по повод 50-годишния юбилей на СУ Отляво надясно: Ал. Спасов, П. Карер, Д. Иванов

Със семейството на акад. Ланда, Прага

ГЕОРГИ ЗЛАТАРСКИ

(1854, Търново – 1909, Търново)

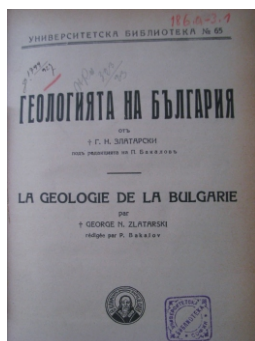
Основоположник на българската геология и палеонтология. Публикува първия български научен труд по геология "Рудите в България" (1892). Автор на първата геоложка карта на България на Анверското изложение (1894) и на голямата цветна карта в М 1:300 000, довършена и издадена от проф. Г. Бончев през 1911 г., останала най-подробната геоложка карта до 60-те години на ХХ в.

През 1901 г. в специално международно издание са публикувани снимките, биографиите и списък с научните трудове на 60-те най-видни представители от всички области на науката в началото на ХХ в. Единственият българин сред тях е проф. Георги Златарски.

Братята му са активни строители на следосвобожденска България - Ал. Златарски е сред основателите на Сметната палата, проф. В. Златарски е един от най-големите български медиевисти, а Ст. Златарски е офицер. Следва естествени науки в Загребския университет (1880-76). Държавен минералог-геолог при Министерството на финансите от 1880 г. Началник на отдела за мините и геологична снимка при същото министерство от 1890 г. и при Министерството на търговията и земеделието от 1893 г. Директор на геоложкото бюро при същото министерство. Създател и организатор на павилиона на Първото изложение на полезни изкопаеми и минерали в Пловдив (1882).

Сред студенти от Висшето училище

Минераложият музей в Софийския университет

Извънреден преподавател по геология във Висшето училище от 1894 г. Редовен професор, титуляр на катедрата по геология (1897-1909). Декан на Физико-математическия факултет (1903-04). Ректор на Университета два мандата (1897-98 ; 1901-02). **Курсове във Висшето училище и Университета:** Обща геология; Исторична геология; Геология на България; Палеонтология на безгръбначните животни; Физиографска и динамична геология; Геотектоника и стратиграфна геология; Палеозоология; Въведение в изучаването на геологията и динамичната геология.

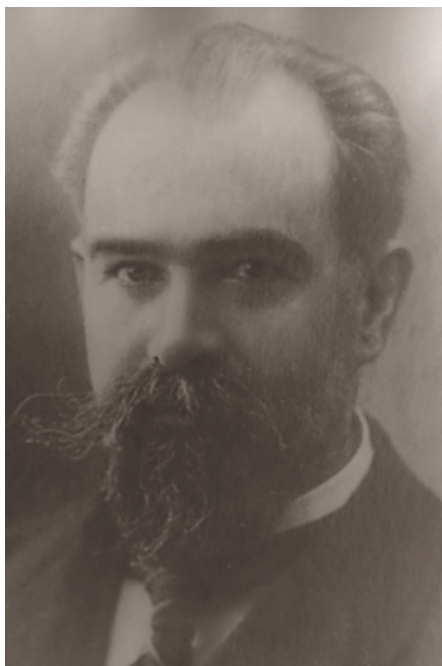
Дописен (1881) и редовен (1884) член на БКД. Член на Императорското московско общество на изследователите на природата, Царското виенско геоложко общество, Сръбското учено дружество, Парижкото геологическо дружество и пр. Участва в няколко световни геоложки конгреса, а в България е член на редица научни дружества и е сред инициаторите на повечето културни начинания.

Инициатор и организатор на първия университетски музей - минерално-геоложката сбирка, създадена при едноименния институт на Висшето училище през 1897 г., съществуваща до днес с над 20 000 образци в подкуполното пространство на южното крило на Университета.

Проф. Г. Златарски, прав на стълбите, в дома на майка си Анастасия Златарска, ок. 1898 г.

Третият седнал отлясно наляво е кметът на Търново Жоржо Момчев, пръв отляво надясно - проф. Георги Бончев, а зад цветята - проф. Степан Юринич.

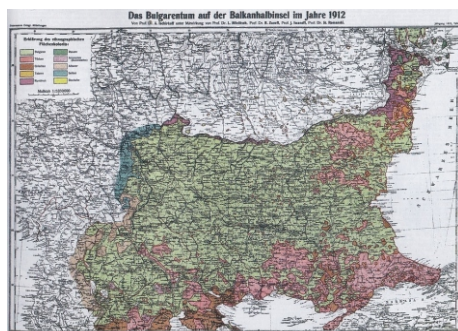
АНАСТАС ИШИРКОВ

(1868, Ловеч – 1937, София)

Историк, географ и етнограф. Първият преподавател по география в Софийския университет и първият уредник на Географския институт при него. Създава богата библиотека и разнообразни сборки в института. Работи във всички области на географската наука, а по-късно главно в областта на антропогеографията и политическата география. Особено внимание отделя на проблемите, свързани с населението и селищата на България.

Следва история във Висшето училище в София, география в Лайпциг (1891-95). Специализира в Берлин (1896), Виена (1899) и Париж (1900). Доктор по философия на Лайпцигския университет от 1895 г. Доцент при Катедрата по география и обща етнография от 1898 г. Редовен професор, титуляр на Катедрата по обща география и културнополитическа география от 1909 г. Декан на Историко-филологическия факултет (1910-19; 1918-19; 1920-21). Ректор на Университета (1915-16). Преподавател по география и член на академичния съвет на Свободния университет за политически и стопански науки от 1920 г. (днес УНСС).

Действителен член на Българската академия на науките от 1906 г. и на Българския археологически институт. Редовен член на Българския научен земеделско-стопански институт. Дописен член на Сръбското и Чехословашкото географски дружества, на Славянския институт в Прага, на Маджарското етнографско дружество в Будапеща, на географското дружество в Берлин.

Етнографска карта на България. Ан. Иширков, Л. Милетич, Б. Цонев, Й. Иванов, Ст. Романски. Издадена през 1915 г. от Стийлърс Хендаглас

Пенчо Славейков, Анастас Иширков, инж. Йордан Данчев, Княжево, 1909 г.

Като познавач на българския национален проблем изпълнява политически, културни и научни мисии в чужбина. Член на българската делегация за сключване на мирния договор в Букурещ след Междусъюзническата война от 1913 г. и на първия състав на делегацията за преговорите за мир в Брест-Литовск (1917-18). Посещава Германия и Швейцария по време на Първата световна война. Пише меморандуми до Парижката мирна конференция (1919).

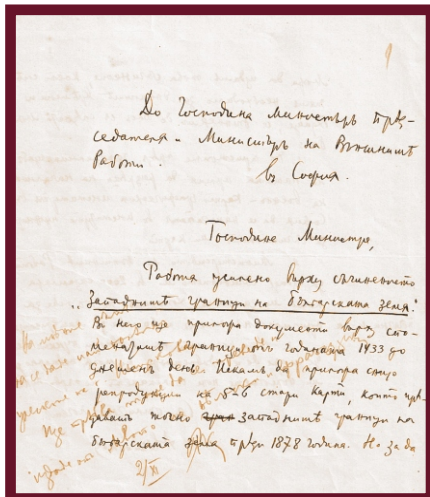
Автор на 10 книги на български език, 8 на френски, 4 на немски; по една на руски, унгарски и чешки език. Публикува 143 статии на български език и 26 по география, етнография и история на чужди езици, което подпомага географското опознаване на България от чужденците.

Първият излет на Черни връх, организиран от Алеко Константинов. 1894 г. Снимката е направена от Ан. Иширков

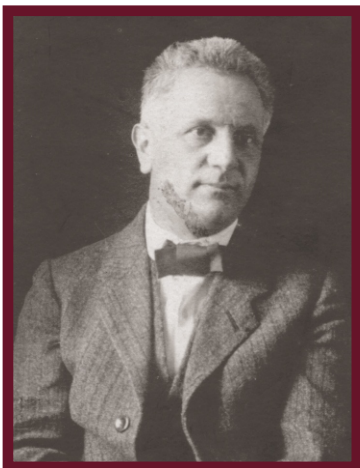

Капитан Ив. Ватев, Ан. Иширков и Ст. Петков, 1897 г.

Писмо от проф. Ан. Иширков до министър-председателя В. Радославов за съдействие при отпечатване и разпространение на труда му "Западните краища по българските земи", 1915 г.

Дарява в налични пари и ценни книжа около 900 000 лв. за основаване на два фонда **Стипендия А. Иширков** за специализация по география в чужбина за срок от две години и **Награди на студентски научни трудове по българска география**. Завещава цялата си библиотека и всичките си вещи от научно значение на Географския институт при Университета.

Първият българин с докторат по астрономия.

През 1912 г. защитава докторската си теза в Сорбоната и става доктор по небесна механика на Парижкия университет. Темата на дисертацията му е върху движението на астероида Хекуба. Коригира изчисленията на известния математик Анри Поанкаре, с което привлича вниманието на европейската научна общност.

В средата на 20-те години на ХХ в. добива известност с трудовете си по външна и вътрешна балистика - проблема за движението на снаряда в цевта на оръдието и извън нея. Приносът му е в приложението на аналитичната теория на диференциалните уравнения във външната балистика. Според признанието на френските специалисти външната балистика става точна наука след работите на Попов.

През 1957 г. работата му "Математически основи на необратимите термодинамични процеси" (1956) е докладвана от Морис Рой и Фредерик Жолио-Кюри пред Парижката академия на науките и е публикувана под нейния патронаж. Този труд получава премията "Анри дьо Парвил" на Парижката академия за 1957 г.

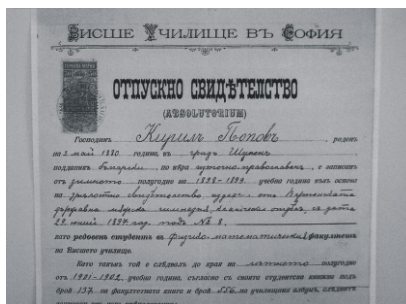
Преподаватели и студенти физико-математици, 1918 г. Крайният вдясно - Кирил Попов, доцент в катедрата по висша математика

През 1925 г. чете свободен курс по външна балистика в Парижката Сорбона. Лекциите му са издадени в отделна книга - "Методите на интегрирането на Поанкаре и главният проблем на външната балистика" с предговор от проф. Емил Пикар.

За изследванията си в областта на небесната механика и балистиката получава наградата "Монтион" на Парижката академия (1926). Изнася лекции в университетите на Берлин, Рим, Мюнхен и Виена. Гостуващ лектор на висши артилерийски школи във Франция и Италия.

КИРИЛ ПОПОВ (1880, Шумен - 1966, София)

Завършва физика и математика в София (1902). Стажант-астроном в обсерваториите на Ница, Париж, Хайделберг, Гринуич, Страсбург и Потсдам (1907-09). С;едва в Сорбоната и Колеж дьо Франс (1907-09). Доктор по небесна механика на Сорбоната (1912). Специализации в Берлин и Гьотинген (1920-21). Асистент по астрономия в Софийския университет (1904-14), доцент в катедрата по основи на висшата математика (1914), професор (1920), завеждащ катедра по диференциално и интегрално смятане (1922-52). Професор "агре" на Парижкия университет (1926).

Гост-лектор в Берлин, ок. 1925 г.

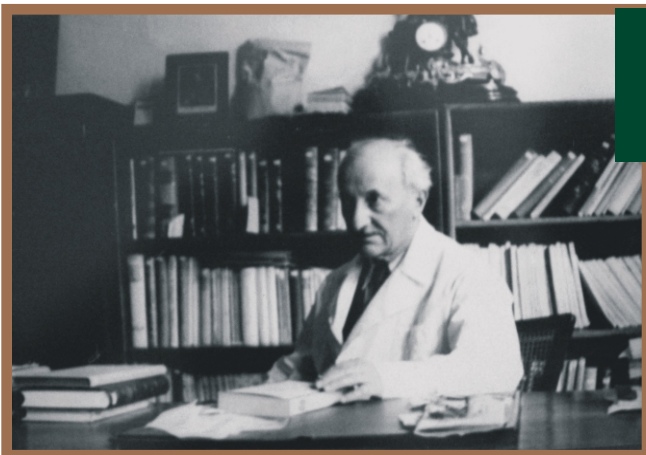

К. Попов с Евгения Юркевич, съпруга на проф. Б. Боев, Дрезден, нач. на 20-те год на ХХ в. Тя е секретар на създадения през 1926 г. В София Инициативен комитет за построяване на Институт за стимулационни изследвания на името на брат му проф. М. Попов

Член на Берлинското математическо дружество (1917), Варшавското (1929) и Кралското чешко (1935) научни дружества. Член-кореспондент на Националната академия на точните, физическите и естествени науки в Лима (1939). Член на Международния комитет по теоретична и приложна механика, на Българската академия на науките (от 1947).

МЕТОДИЙ ПОПОВ

(1881, Шумен - 1954, София)

Научноизследователският колектив на Зоологическия институт в Мюнхен, 1908 г. Отляво надясно (седнали): Шварцевски, Р. Хертвиг, М. Попов

Едно от най-значимите постижения на българската биология през последните години е учението за стимулацията на жизнените процеси, разработено от проф. М. Попов. Тези положения, които получиха най-широко признание, продължават сега да се разработват в цял свят. Това доведе до създаване на учението за физиологически активните вещества, с помощта на които на практика се получава възможност да се ускорява или задържа процеса на растежа, а също и да се променя характера на обмяната на веществата при растенията и животните в определена насока. Акад. А. Курсанов, 1960 г.

М. Попов със семейството си, Варна, 1900 г.

Сградата на Института за стимулационни и биологически проучвания

Академик (1947). Член на Германската академия на естествоизпитателите "Леополдина", на Чехословашката земеделска академия. Завършва естествени науки в Софийския университет (1904). Специализира обща биология, сравнителна анатомия и паразитология при Р. Хертвиг в Зоологическия институт при Мюнхенския университет, микробиология при А. Васерман в института "Роберт Кох" в Берлин, при И. Мечников в Пастъоровия институт в Париж, при А. Райт в Листеровия институт в Лондон.

През 1909 г. за пръв път докладва пред Мюнхенското дружество за морфология и физиология опитите си върху стимулирането на клетъчните функции.

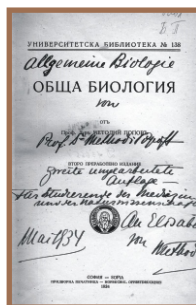
Професор в катедрата по сравнителна анатомия и хистология. Ректор на Софийския университет (1920-21). Декан на Медицинския факултет (1942-43).

Организира и ръководи Института за стимулация и биологически проучвания, изграден за продължаване на неговите изследвания и финансиран от частни лица и фондации и от Софийската община. Основател и пръв директор (1948-54) на Института по биология при БАН (от 1964 г. - Институт по физиология на растенията "Акад. М. Попов". Председател на Научния медицински съвет, на Славянското дружество в България.

Член на Световния съвет на мира (1950-54).

Народен представител във Второто народно събрание.

Пълномощен министър в Германия (1924-31). Общува с М. Планк, А. Айнщайн, Е. Хайзенберг, В. Оствалд, Е. Чермак и др. В Берлин издава сп. "Целстимулационс-форщунген". Въз основа на системни антропометрични и сероантропологични изследвания обосновава принадлежността на българите към славянските народи, изтъква абсурдността на нацистката теория за "чистата" раса и в израз на протест връща през 1937 г. на А. Хитлер ордентите, които получава от германското правителство.

Със студенти пред сградата на Института

Създател на стимулационното учение. Един от създателите на общата биология, автор на втория в световната литература учебник "Обща биология" (1919). Разработва проблеми на общата биология, антропологията, микробиологията, физиологията на растенията, генетиката, приложната ентомология.

СТЕФАН ГЕОРГИЕВ

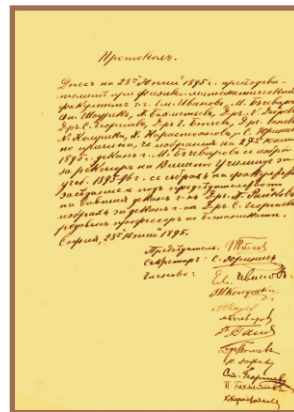
(1859, Болград, Бесарабия – 1900, София)

Първият преподавател в разкрития през 1891-92 г. Клон по естествени науки към Физико-математическия факултет на Висшето училище. Следва естествени науки в Прага (1881-82), завършва Лайпцигския университет с докторат (1886). Година по-късно работата му е публикувана в немско списание - това е първата научна публикация по ботаника, написана от българин. Първият български професор по ботаника (1891). Декан на Физико-математическия факултет (1895-96 и 1899-1900).

Един храбър експлоататор на Рила, г. Ст. Георгиев е прибавил при трудовете на някои чужденци, изследователи на Рила, и едно свое пространно и твърде ценно изследване на растителността ѝ. За тази цел г-н Георгиев се е скитал с водача си бай Тодор Хайдутина десетина дена из планинските пущинаци, като е нощувал в колибата на пограничната ни стража на Демир Капия. Черта от преданост и любов към науката, рядка у българите! Той се е възползвал в този случай да изучи добре географията на Източна Рила, особено нейните езера, реки и чалове, проверил и поправил е в много неща картата на руския генерален щаб.
Из пътеписа на Ив. Вазов "Великата рилска пустиня"

Не по-малко чест за Висшето училище прави и Ботаническата сбирка, както и ботаническата лаборатория, тъй вещи управлявани от преподавателя по ботаника д-р Ст. Георгиев, който може да се нарече с гордост единствен специалист по българската флора.
Из годишния рапорт на ректора на ВУ проф. Е. Иванов за уч. 1893-94 г.

Първият, който се опитва системно да изучи и опише флората на България. Първият, който наметва в публикация, че може би е имало залеждания по нашите планини. Първият, съобщил 1469 растения, много от които нови за флората на България и на Балканския полуостров. Създава ботаническата градина при Софийския университет.

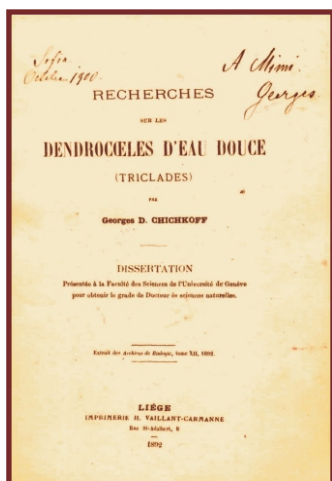
ГЕОРГИ ШИШКОВ

(1865, Сливен – 1943, София)

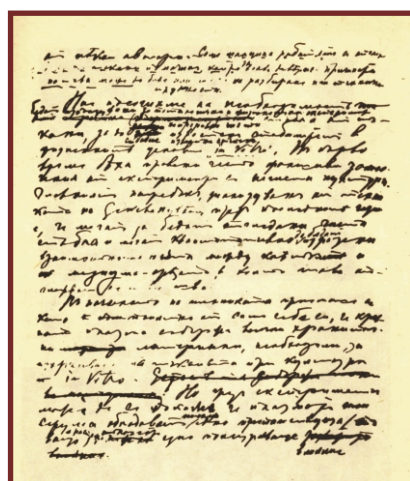

Доц. д-р Георги Шишков, около 1900 г.

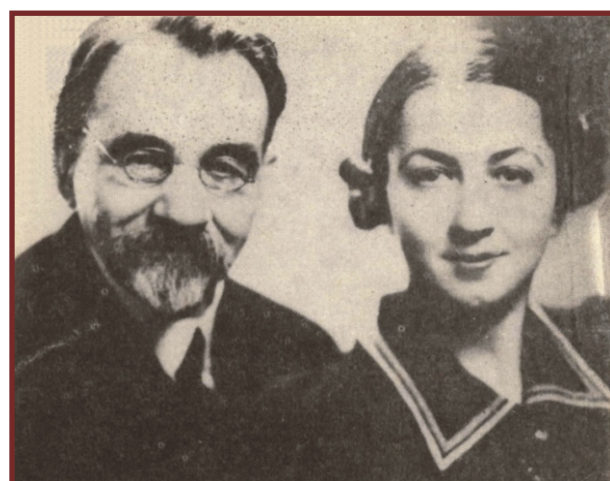
Първият български професор по зоология.
 “Патриархът на българската зоология”.
 Завършва с докторат природни науки в Женевския университет (1892).
 Първият редовен доцент (1895-1903) по зоология във Висшето училище
 в София. От 1897 г. чете лекции по анатомия и систематика на
 безгръбначните животни. Специализира хидробиология в
 Зоологическата станция и аквариум в Неапол.
 Основава Зоологическия институт при Софийския университет (1898).
 Професор (1903) и ръководител на катедрата по анатомия и
 систематика на безгръбначните животни. Декан на Физико-
 математическия факултет (1913-14 и 1920-21).
 Ректор (1917-18 и 1928-29) на Софийския университет.
 Почетен член на Българското природоизпитателно дружество.

Титулна страница на докторската дисертация на Г. Шишков, 1892 г.

Факсимиле от ректорската реч на проф. Г. Шишков, 1928 г.

Проф. Г. Шишков с дъщеря си Павлина, 1940 г.

Комисията по учредяване на Медицинския факултет в София с председател проф. П. Райков, 1918 г. Г. Шишков е вторият отляво надясно

Поставя основите на хидробиологията в България. Автор на 43 научни труда върху българската сладководна и морска фауна. Изучава сладководните планарии и ракообразните от разред Сорерода, морски акари, комарите и ларвите им (съвместно със Ст. Консулов). Радетел за откриването на самостоятелен Медицински факултет. На 10 април 1918 г. прочита първата лекция в новия факултет.

ДИМИТЪР ОРАХОВАЦ

(1892, Ловеч – 1963, София)

Заслужил лекар (1958).

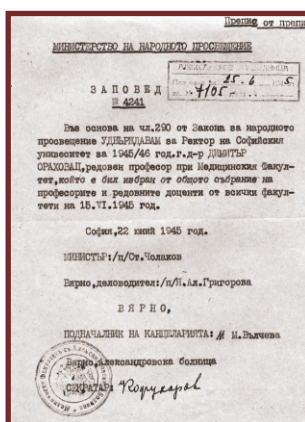
Член на Физиологическото дружество във Великобритания, почетен член на Берлинското медицинско дружество, председател на Дружеството на българските физиолози. Завършва медицина в Мюнхен с докторат (1920). Специализира физиология на човека в Англия и Германия.

От 1921 г. е в Клиниката по вътрешни болести на Медицинския факултет при Софийския университет. Асистент на проф. Моллов.

Професор и декан на Медицинския факултет от 1931 г. В продължение на повече от 35 години ръководи Катедрата по физиология в Медицинския факултет. Ректор на Софийския университет (1945-47).

В Първа Софийска дивизионна болница, 1915 г.,

Академик от 1946 г. Секретар на Биологичния клон на БАН. Директор на Института по експериментална медицина (по-късно Институт по физиология) при БАН. Главен научен секретар на БАН (1949-53). Академик-секретар на Научния съвет за координация (1954-61).

По време на Балканската война, 1912 г.

Новаторски научни разработки и приноси в областта на физиологията на кръвоносната система. Инициатор и организатор на създаването и развитието на нови медицински и теоретични дисциплини. Открива (1925, съвместно с Баркрофт, Вайс и Ларис) резервоарната функция на далака. Предлага нов уред за измерване на обемните промени в бъбрека - онкограф на Ораховац.

Сред участниците в XX Международен конгрес по физиология, Брюксел, 1956 г.

Изданието се осъществява по проект K-TRIO 3 ("Учените в триъгълника на знания") за Европейска нощ на учените, финансиран от Европейския съвет по дейностите Мария Склодовска-Кюри на програма "Хоризонт 2020"

със съдействието на:

Екип на Софийския университет от проекта УНИТе (BG05M2OP001-1.001-0004), финансиран от Оперативна програма "Наука и образование за интелигентен растеж", съфинансирана от Европейските структурни и инвестиционни фондове

и

Съюз на учените в България

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
ЕВРОПЕЙСКИ ФОНД ЗА
РЕГИОНАЛНО РАЗВИТИЕ

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
НАУКА И ОБРАЗОВАНИЕ ЗА
ИНТЕЛИГЕНТЕН РАСТЕЖ

СЪЮЗ НА УЧЕНИТЕ В БЪЛГАРИЯ

